

КОНСТИТУЦИЯНИ ЯНГИЛАШГА ЗАРУРАТ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

ЎЗБЕКИСТОН АҲОЛИСИ
**2040 ЙИЛГА БОРИБ,
50 МИЛЛИОНГА**
ЕТИШИ ТАХМИН ҚИЛИНМОҚДА

Мамлакатимиз катта давлатга айланаётганлиги, аҳолининг ярмидан кўпи ёшлар бўлиши, уларга муносиб шароит қилиб бериш учун:

**Барқарор
иқтисодиёт**

**Хавфсиз
давлат**

**Самарали
бошқарув**

**Ижтимоий кафолатлар
бўлиши лозим**

Буларнинг барчаси учун **мустаҳкам ҳуқуқий пойдевор** зарур эканлиги,
Янги Ўзбекистонга янгиланаётган Конституция кераклигини кўрсатмоқда.

МАҚСАД

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ИСЛОҲОТЛАР БОСҚИЧЛАРИ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

47 НАФАР АЪЗОДАН ИБОРАТ КОНСТИТУЦИЯВИЙ КОМИССИЯ ТУЗИЛДИ

2022 йил 20 май

Конституция лойиҳасини шакллантириш учун
фуқаролардан **60 мингдан зиёд таклифлар** олинди:

«Meningkonstitutsiyam.uz»
платформаси;

@meningkonstitutsiyam_bot
телеграм боти;

«1341» қисқа рақамли
колл-маркази орқали;

Маҳаллалар ва Халқ
депутатлари маҳаллий
Кенгашларига оғзаки ёки ёзма
шаклда билдириш орқали

- Ушбу таклифларнинг **ҳар тўрттасидан биттаси** лойиҳадан жой олди.

4

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ИСЛОҲОТЛАР БОСҚИЧЛАРИ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

ХРОНОЛОГИЯ

КОНСТИТУЦИЯ
ЛОЙИҲАСИ УМУМХАЛҚ
МУҲОКАМАСИГА ҚЎЙИЛДИ

2022 йил 25 июнь

Конституциявий қонун лойиҳаси умумхалқ муҳокамаси:

Даставвал
2022 йил
5 июлга қадар;

Фуқаролар томонидан
билдирилган кўплаб
таклифлар ва фикрлардан
келиб чиқиб, **15 июлга қадар;**

Сўнгра эса
1 августгача
узайтирилди.

Аҳолидан **150 мингдан**
зиёд таклиф келиб тушди.

Меҳнат жамоалари,
олийгоҳлар, маҳалла
фаоллари ва зиёлилар билан
бўлиб ўтган муҳокамаларда
ҳам **яна 10 мингта** қўшимча
таклиф келиб тушди.

- Халқаро-ҳуқуқий ҳужжатлар ва **190 дан** ортиқ давлатлар тажрибаси ўрганилди;

- **6 турдаги экспертизадан** ўтказилди.

КОНСТИТУЦИЯ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

АСОСИЙ ҲАМДАРИШЛАР

Конституцияда:

- Моддалар сони
- Нормалар сони

- Асосий қонуннинг **65 фоиз** матни халқ таклифлари асосида янгиланди.

6

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

Кучли ижтимоий ҳимоя ва муҳтожларга ғамхўрлик –
давлат сиёсатининг муҳим йўналиши бўлиб қолади

ИЖТИМОЙ ҲИМОЯ

Ўзбекистон – ижтимоий давлат
деб белгиланмоқда.

Инсонга эътибор ҳамда ғамхўрлик –
давлат ва жамиятнинг энг асосий
бурчи экани мустаҳкамланмоқда.

Камбағалликни қисқартириш,
бандликни таъминлаш, ишсиз-
ликдан ҳимоя қилиш бўйича
давлат ўзига қатор янги мажбурият-
ларни олиши белгиланмоқда.

Ҳар кимнинг уй-жойли бўлиш ҳуқуқи белгиланмоқда.

Ушбу норманинг амал қилиши ҳар бир фуқаро,
жумладан, ёш оилаларнинг ўз бошпанасига эга
бўлишини таъминлаб, инсонларнинг ҳаётдан розилик
даражасини оширади.

Ҳеч ким суднинг қарорисиз ва қонунга зид тарзда уй-жойидан маҳрум этилиши мумкин эмаслиги,
уй-жойидан маҳрум этилган мулкдорга уй-жойнинг қиймати ҳамда у кўрган зарарларнинг ўрни
қонунда назарда тутилган ҳолларда ва тартибда олдиндан ҳамда тенг қийматда (бозор қийматида)
қопланиши таъминланиши кафолатланмоқда.

Аҳолининг кафолатланган бепул тиббий хизматлардан фойдаланиши ҳам лойиҳага киритилган.
Лойиҳада аҳоли саломатлигини асраш билан боғлиқ нормалар 4 баробар кўпайтирилмоқда.

Бу аҳоли соғлиғини ишончли муҳофаза этиш ҳамда оналар ва болалар ўлими,
юқумли касалликлар таҳдидини бартараф этишда жуда муҳим аҳамиятга эга.

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

АТРОФ-МУХИТНИ АСРАШ

Давлат бебаҳо табиий бойликларни кўпайтириш, асраб-авайлаш ва атроф-муҳит мусаффолигини сақлаш чораларини кўради

Давлат атроф-муҳитни яхшилаш, тиклаш ва муҳофаза қилиш, экологик мувозанатни сақлаш бўйича чораларни амалга оширади.

Фуқароларнинг экологик ҳуқуқларини таъминлаш ва атроф-муҳитга зарарли таъсир кўрсатилишига йўл қўймаслик мақсадида:

Шаҳарсозлик фаолияти соҳасида жамоатчилик назоратини амалга ошириш учун шарт-шароитлар яратади, деган норма мустаҳкамланмоқда.

Шаҳарларнинг бош режаларини жамоатчилик муҳокамасидан мажбурий ўтказилиши шартлиги ҳақидаги конституциявий қоида киритилмоқда.

Ҳар ким қулай атроф-муҳитга, унинг ҳолати тўғрисидаги ишончли ахборотга эга бўлиш ҳуқуқига эгаллиги белгиланмоқда.

Аҳолимиз ва келажак авлод учун экологик тоза ҳудудни сақлаб қолишнинг конституциявий кафолатлари яратилляпти.

8

www.strategy.uz

[@dsc.uzbekistan](https://www.facebook.com/dsc.uzbekistan)

[@dsc_uzb](https://twitter.com/dsc_uzb)

[@dscuzbekistan](https://www.telegram.com/@dscuzbekistan)

[@dscuzbekistan](https://www.instagram.com/dscuzbekistan)

[Development Strategy Center](https://www.youtube.com/DevelopmentStrategyCenter)

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

Таълим олиш ҳуқуқи ва имконияти кенгайтирилади,
ўқитувчилар конституциявий мақомга эга бўлади

Фуқароларнинг олий таълим муассасаларида давлат гранти
ҳисобидан ўқиш ҳуқуқи қатъий белгилаб қўйилди.

Ногиронлиги бор болаларга ўз тенгдошлари билан бир хил **таълим олиши учун** барча шароитларни яратиш кўзда тутиляпти. Шунинг учун, бундай имкониятлар **инклюзив таълим сифатида** Конституцияга киритилмоқда.

Бу шундай нуқсонларга эга болаларнинг яққаланиб қолмаслиги, жамиятнинг тўлақонли аъзоси сифатида шаклланиши ва камол топиши учун муҳим кафолатдир.

Конституцияда давлатнинг **ўқитувчилар шаъни ва қадр-қимматини ҳимоя қилиш**, уларнинг ижтимоий ва моддий фаровонлиги, касбий жиҳатдан ўсиши тўғрисида ғамхўрлик қилиш мажбурияти кучайтириляпти.

Бу қоидалар мамлакатдаги 685 минг нафардан ортиқ ўқитувчининг профессионал ўсиши ҳамда ижтимоий ва моддий қўллаб-қувватланиши уларнинг жамиятдаги ижтимоий мақоми, обрўсини янада оширишга хизмат қилади.

Олий таълим ташкилотларига академик эркинлик, ўзини ўзи бошқариш, тадқиқотлар ўтказиш ва ўқитиш эркинлиги ҳуқуқи тақдим этилмоқда.

Ушбу норманинг киритилиши профессор-ўқитувчилар ва талабаларнинг ўқув жараёнидаги мустақиллигини таъминлашга хизмат қилади.

ТАЪЛИМ

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

- **Давлат оиланинг тўлақонли ривожланиши учун ижтимоий, иқтисодий, ҳуқуқий ва бошқа шарт-шароитлар яратиши конституциявий мустаҳкамланмоқда**

Фарзандлар тарбияси, уларга таълим бериш, баркамол вояга етказиш **ота-она мажбурияти сифатида** белгиланмоқда.

Боланинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини таъминлаш ҳамда **ҳимоя қилиш**, унинг жисмоний, ақлий ва маданий жиҳатдан тўлақонли ривожланиши учун энг яхши шарт-шароитларни яратиш эса **давлатнинг бурчи сифатида** белгиланмоқда.

ОИЛА

10

www.strategy.uz

[@dsc.uzbekistan](https://www.facebook.com/dsc.uzbekistan)

[@dsc_uzb](https://twitter.com/dsc_uzb)

[@dscuzbekistan](https://www.telegram.com/@dscuzbekistan)

[@dscuzbekistan](https://www.instagram.com/dscuzbekistan)

[Development Strategy Center](https://www.youtube.com/DevelopmentStrategyCenter)

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

Ҳар кимнинг меҳнати учун ҳеч қандай камситишларсиз ҳамда меҳнатга ҳақ тўлашнинг белгиланган энг кам миқдоридан кам бўлмаган тарзда адолатли ҳақ олиш ҳуқуқи кафолатланмоқда

МЕҲНАТ МУНОСАБАТЛАРИ

Ҳомиладорлиги ёки боласи борлиги билан боғлиқ сабабларга кўра аёлларни ишга қабул қилишни рад этиш, ишдан бўшатиш ва уларнинг иш ҳақини камайтириш тақиқланиши белгиланмоқда.

Давлат фуқароларнинг бандлигини таъминлаш, уларни ишсизликдан ҳимоя қилиш, шунингдек, камбағалликни қисқартириш чораларини кўриши Конституцияда мустаҳкамланмоқда.

Давлат фуқароларнинг касбий тайёргарлигини ва қайта тайёрла-нишини ташкил этиши ҳамда рағбатлантириши қайд қилинмоқда.

Болалар меҳнатининг боланинг соғлиғига, хавфсизлигига, ахлоқига, ақлий ва жисмоний ривожланишига хавф солувчи, шу жумладан унинг таълим олишига тўсқинлик қилувчи ҳар қандай шакллари тақиқланиши белгиланмоқда.

Ҳар ким ишсизликда ижтимоий таъминот олиш ҳуқуқига эгаллиги мустаҳкамланяпти.

Пенсия, нафақа ва бошқа ижтимоий ёрдамлар миқдори энг кам истеъмол харажатларидан оз бўлиши мумкин эмаслиги белгилаб қўйилмоқда.

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

Ўзбекистон – ҳуқуқий давлат деб белгиланмоқда

Инсон ҳуқуқ ва эркинликлари қонунларнинг, ҳар бир вазирлик ва идора фаолиятининг **мазмунига айланиши қатъий талаб** сифатида белгиланаяпти.

Қонунлардаги **зиддиятлар ва ноаниқликлар инсон фойдасига** ҳал бўлиши **шарт** ва зарурлиги белгиланмоқда.

✓ *Инсон ва давлат ўртасида муносабатларни тартибга солувчи қонунчиликдаги ноаниқликлар, турли тушунмовчиликлар бартараф этилади, **фуқароларнинг ортиқча оворагарчиликларига чек қўйилади.***

Қонунчиликда белгиланмаган мажбурият ҳеч кимнинг зиммасига **ўз розилигисиз** юклатилиши мумкин эмаслиги қайд этилаяпти.

Ўзбекистон Республикаси фуқароси Ўзбекистондан ташқарига **мажбурий чиқариб юборилиши** ёки бошқа давлатга **бериб юборилиши мумкин эмаслиги** белгиланмоқда.

Давлат хорижда яшаётган **ватандошлар** билан алоқаларнинг сақлаб қолиниши ҳамда ривожланиши тўғрисида ғамхўрлик қилиши таъкидланаяпти.

✓ *Ушбу норма чет элларда яшаётган, ишлаётган, таълим олаётган ватандошларни Ватани билан доимий алоқада бўлишига, тили, маданиятини сақлаб қолиш ҳамда ривожлантиришига, она юрти – Ўзбекистоннинг обрўсини янада оширишга ўз ҳиссасини қўшишига хизмат қилади.*

ҲУҚУҚИЙ ДАВЛАТ

12

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

Инсон ҳуқуқ ва эркинликлари кафолатлари сезиларли даражада кучайтирилмоқда

Ўзбекистонда
ўлим жазоси
тақиқланмоқда.

Ўлим жазосини тақиқлашни конституциявий даражада белгиланиши инсонни ҳаётдан, ҳатто давлат ҳам маҳрум этишга ҳақли эмаслигини кафолатлайди.

Шахс суднинг қарорисиз **48 соатдан** ортиқ муддат ушлаб турилиши мумкин эмаслиги белгиланяпти.

Шахснинг эркинлигини чеклаш билан боғлиқ ҳар қандай ҳаракат фақатгина суд қарори асосида амалга оширилиши шарт. Ушбу қоида тергов органлари томонидан инсонларни ноқонуний ҳибсга олиш, асоссиз қamoққа олиш ва сақлашга йўл қўймасликка қаратилгандир. Бу орқали халқаро эътироф этилган **"Хабеас корпус"** институтини қўлланиш кўлами янада кенгайди.

Илк бор шахсни ушлаш чоғида унга тушунарли тилда унинг ҳуқуқлари ва ушлаб турилиши асослари тушунтирилиши шартлиги, айбланувчи ва судланувчиларга ўзига қарши кўрсатма бермаслик ("Миранда қоидаси"), сукут сақлаш ҳуқуқи берилмоқда.

ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

Инсон ҳуқуқ ва эркинликлари кафолатлари сезиларли даражада кучайтирилмоқда

Ҳар кимнинг **ёзишмалари, телефон орқали сўзлашувлари, почта, электрон ва бошқа хабарлари сир сақланиш ҳуқуқига эга** эканлиги белгиланмоқда.

- ✓ Бундай ҳуқуқларнинг чекланишига ёки уй-жойда тинтув ўтказишга фақат қонунга мувофиқ ва суднинг қарорига асосан йўл қўйилиши белгилаб қўйилмоқда.

Ҳар ким ўз ҳуқуқ ва эркинликларини **қонунда тақиқланмаган барча усуллар** билан ҳимоя қилишга ҳақлилиги белгиланяпти.

- ✓ Ушбу қонуннинг мазмун-моҳияти шундаки, фуқаролар ўз бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини, ўзгалар ҳуқуқларини бузмаган ҳолда, мустақил ҳимоя қилиш ҳуқуқига эга. **Ягона шарт** – бу фуқаролар томонидан ўзини ҳимоя қилишда қўлланиладиган усуллар ёки чораларнинг **қонунчилик ҳужжатларида тақиқланмаган бўлишидир.**

ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

14

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

Конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлар доираси кенгаймоқда

ШАХСИЙ ҲУҚУҚ ВА ЭРКИНЛИКЛАР

Ҳар ким Ўзбекистон Республикасининг қонунчилигига ва халқаро шартномаларига мувофиқ, агар давлатнинг ҳуқуқий ҳимояга доир барча **ички воситаларидан фойдаланиб бўлинган бўлса, инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилувчи халқаро органларга** мурожаат этишга ҳақли эканлиги мустаҳкамланмоқда.

Бу фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳимояси нафақат миллий қонунчиликда белгиланган нормалар, балки халқаро ҳуқуқ асосида ҳам ҳимояланишини таъминлайди.

Ҳар ким **давлат органларининг** ёхуд улар **мансабдор шахсларининг қонунга хилоф қарорлари, ҳаракатлари ёки ҳаракатсизлиги** туфайли **етказилган зарарнинг** ўрни давлат томонидан қопланиши ҳуқуқига эгалиги қайд этилмоқда.

Айбдорликка оид барча шубҳалар, агар уларни бартараф этиш имкониятлари тугаган бўлса, гумон қилинувчининг, **айбланувчининг, судланувчининг** ёки **маҳкумнинг фойдасига** ҳал қилиниши кераклиги қайд этилмоқда.

Мазкур норма тўғридан-тўғри амал қилувчи қоида бўлиб, тергов ва суд жараёнида фақат **ишончли ва қонуний далиллардан фойдаланишни** таъминлайди ҳамда шахсни асоссиз равишда жавобгарликка тортилишдан ҳимоя қилади.

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

Конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлар доираси кенгаймоқда

Гумон қилинувчи, айбланувчи ёки судланувчи ўзининг айбсизлигини исботлаши шарт эмаслиги мустаҳкамланмоқда, ҳеч ким ўзига ва яқин қариндошларига қарши гувоҳлик беришга **мажбур эмаслиги** белгиланмоқда.

Бу қоидаларнинг Конституцияда белгиланиши жиноий таъқиб остидаги ҳар қандай шахсга ёки унинг яқин қариндошларига **руҳий босим ва турли таҳдидлар** ўтказиш, унинг **шаъни ва кадр-қимматини камситиш** каби бошқа ноқонуний усуллар қўлланишининг олдини олишга хизмат қилади.

Агар шахснинг ўз айбини тан олганлиги унга қарши **ягона далил бўлса**, у **айбдор деб топилиши** ёки жазога тортилиши мумкин эмаслиги кафолатланмоқда.

Бу ҳол жиноят бўйича ҳақиқатни аниқлаш, шунингдек, **айбсиз инсонларнинг жавобгарликка тортилишини олдини олишга**, айти пайтда, жиноят содир этган ҳақиқий айбдор шахс ёки шахсларни аниқлашга хизмат қилади.

Озодликдан маҳрум этилган шахслар ўзига нисбатан инсоний муомалада бўлиниши ҳамда инсон шахсига хос бўлган шаъни ва кадр-қиммати ҳурмат қилиниши ҳуқуқига эгаллиги ҳам **тарихда илк бор** конституциявий мустаҳкамланмоқда.

Шахснинг судланганлиги ва бундан келиб чиқадиган **ҳуқуқий оқибатлар** унинг **қариндошлари ҳуқуқларини чеклаш** учун асос бўлиши мумкин эмаслиги белгиланаяпти.

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

"TARAQQIYOT STRATEGIYASI"
MARKAZI

Конституциявий ҳуқуқ ва эркинликлар доираси кенгаймоқда

Ҳар ким **ўз шахсига доир маълумотларнинг ҳимоя қилиниши ҳуқуқига**, шунингдек нотўғри маълумотларнинг тuzатилишини, ўзи тўғрисида қонунга хилоф йўл билан тўпланган ёки ҳуқуқий асосларга эга бўлмай қолган маълумотларнинг йўқ қилинишини талаб қилиш ҳуқуқига эга эканлиги мустаҳкамланмоқда.

Қонуний асосларда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бўлиб турган ҳар ким мамлакат бўйлаб **эркин ҳаракатланиш, турар ва яшаш жойини эркин танлаш ҳуқуқига** эгаллиги, ҳар ким Ўзбекистондан ташқарига эркин чиқиш ҳуқуқига ҳамда Ўзбекистон Республикаси фуқароси Ўзбекистонга тўсқинликсиз қайтиш ҳуқуқига эгаллиги белгиланмоқда.

Эндиликда мазкур конституциявий қоида киритилиши билан эркин ҳаракатланиш қадрият даражасида олий ҳуқуқий норма сифатида мустаҳкамланмоқда, бу **"прописка"** тизими муаммосига ҳам барҳам беради.

Давлатнинг фуқароларга **Интернет жаҳон ахборот тармоғидан фойдаланишни таъминлаш учун шарт-шароитлар яратиши** кафолатланмоқда.

ЯНГИ КОНСТИТУЦИЯНИНГ АСОСИЙ ЯНГИЛИКЛАРИ

“TARAQQIYOT STRATEGIYASI”
MARKAZI

Ёшлар ҳуқуқлари ҳимояланиши ва уларнинг жамият ва давлат ҳаётида фаол иштирокини рағбатлантириш кафолатланмоқда

Ёшлар ҳуқуқларининг ҳимояланиши ва уларнинг жамият ва давлат ҳаётида фаол иштирокини рағбатлантириш кафолатланяпти;

Ёшларда миллий ва умуминсоний қадриятларга содиқлик, халқнинг бой маданий меросидан фахрланиш, ватанпарварлик туйғуларининг шаклланишига **ғамхўрлик қилиши** белгиланяпти.

Ёшларнинг таълим олиши, ижтимоий ва тиббий ҳимояси, уй-жойли бўлиши, бандлиги учун шарт-шароитлар яратиш – давлатнинг конституциявий мажбурияти сифатида киритилляпти.

Давлат шу орқали ўз зиммасига муҳим мажбуриятларни олмоқда, мазкур нормалар, нафақат ёшлар манфаати, балки бутун жамиятимиз ва мамлакатимизнинг келгуси тақдири учун муҳимдир.

ЁШЛАР ҲУҚУҚИ